

„ASACHI”

REVISTA ȘTIINȚIFICĂ LITERARĂ

Comitetul de Redacțiune: Dr. D. Cantimir, I. Negre, Grigore N. Lazu, C. Hogaș, V. C. Buțureanu, P. Antonescu și
 ■ Juravski cu colaborarea membrilor Societății Asachi.

COMISIUNEA

Pentru încurajarea industriei casnice naționale.

Lipsa unei industrii naționale în țară a devenit, cu drept cuvânt, subiectul principal al cugetărilor multor oameni, care doresc progresul și prosperitatea națională, în fața cuceririi de care suntem amenințați de țerile industriale ce și-au asigurat o consumațiune însemnată în noi. Până astăzi însă, toți ne marginim numai în a arăta reul ce ne amenință și ne sugrumă existența pe fie-care zi cu puteri îndoite, toți suntem preocupați de modul creării unei industrii naționale; cu toții în fine suntem încă în studiul căii ce trebuie să apucăm, pentru a pute pune o pedică avutului național de a opi în fie-care an peste hotară.

Adevărul este, că, pe cât este mai mare și mai capătulă nevoie de a scăpa de această robie economică, pe atât sunt și de numeroase și puternice greutatele aplicării unei idei.

Se tratează a pune basa unui sistem economic național, care, din fașă, adică din prima zi a deschiderii unei instituțiuni industriale oare-care, trebuie să lupte cu concurența fabricatelor streine de aceeași specie și să ofere consumatorilor țerei, atât ca calitate cât și ca preț, un avantaj văzut. Dacă un asemenea sacrificiu nu

póte fi fără influență asupra producțiunii și consumării unei fabrici, care și-au asigurat, prin zecimi de ani, atât un capital considerabil pentru exploatare, cât și un debit considerabil; se înțelege de la sine, că o fabrică nouă sau ori ce alt stabiliment din țară, nu póte să ofere capitalistului sau unei societăți oare-care, de cât foarte puține avantaje și sorți de succes, cu atât mai mult, cu cât nouă ca țara mică, nu ne este permis a statua vre o dispozițiune protegitóre, în favoarea producțiunilor industriale naționale, fără a ne ridica asupra capului urgiea națiunilor mari și puternice, națiuni, care cred că au un drept natural, a ne exploata în perpetuitate, după cum este un drept natural a leului a'și îngrășa ceafa din carnea animalelor mai slabe.

Aceasta împrejurare este cunoscută marilor capitaliști și industriași streini, și de aceea videm, că nici unul nu vin a'și întrebuița capitalurile, pentru deschiderea unei industrii în țară la noi, le este cunoscut zic, că puterile cele mari vor impune în tot dea-una prin forța baionetelor, convențiuni comerciale, care se facă imposibilă ori-ce încercare națională, și în definitiv, dacă vom cerceta toate încercările, ce s'au făcut până astăzi, vom vide, că ori ce întreprindere industrială nu au avut de cât o viață efemeră, care a costat scump pe toți acei care au avut credință în succesul întreprinderilor lor, ba încă ceva mai mult: de când cu convențiunile comerciale, chiar cele mai mici întreprinderi de industrie casnică au fost cu desăvârșire ucise, precum ne o arată foarte bine Dl. Aurelian și Xenopol în operele lor asupra economiei naționale.

Ast-feliu dar, cu toate greutățile și pedicile ce se opun propagării industriei în țară la noi, totuși suntem datori și forțați, pentru conservarea existenței noastre, naționale, a pune bazele unui sistem economic și a ne

ândi la modul cum am putea cel puțin în parte, a ne îndestula trebuințele noastre cu producțiuni fabricate în țară.

Avem nevoie de mult curaj și devotament, trebuie a ne însuși și pătrunde de la omul de stat până la locuitorul de sat, că singura scapare a noastră este de a perde cu desăvârșire gustul eleganței și a perfecțiunii streine, pentru a prefera produsele noastre; căci numai ast-feliu ele vor pute ajunge a fi fabricate și la noi ca în țările streine; în câtă vreme vom pretinde, ca fiecare fabrică sau întreprindere industrială română, să ne dea produse egale ca acele streine ca calitate și ca cost, nici odată nu se vor pute perfecționa și ori-ce încercări vor fi zadarnice după cum am zis, și nu vor ajunge de cât la consumarea capitalurilor puse în exploatare, prin lipsa de consumatori.

Plecând de la aceasta idee, vedem că o comisiune a elaborat un proiect pentru fabricarea materiilor prime de cânepă, in, lână de oi, păr de boi; de capră, mătăsă și confecționarea lor:

Proiectul dispune ca confecționarea și consumarea acestor materii să fie obligătoare ast-feliu;

Fabricațiunea materiilor prime de cânepă, in, lână de oi, păr de boi, de capră, mătăsă și confecționarea lor.

Fabricațiunea și confecționarea acestor materii este obligatorie:

1. Prin unele chinovii de ambe sexe transformate în staționamente și școli normale.

2. Prin penitenciare.

3. Prin toate școalele de fete fără excepție și toate școale normale de ambe sexe:

4. Prin toate seminariile.

5. Prin unele școale speciale profesionale de băieți, rurale sau urbane.

6. Pentru unele stabilimente de bine-facere.

Clasificarea și distribuțiunea speciilor de fabricațiune și confecțiunea acestor materii se face pe categorii de specii distribuite pe diferite stabilimente sau școale din județe și comune.

Modul existenței și activității lor se reglementează de autoritățile sau comitetele în drept.

Consumația fabricatelor.

Consumația fabricatelor este obligatorie:

1. Tuturilor penitenciarelor.
 2. Armatelor permanente, teritoriale, marine, gardelor orașenești și școalelor militare.
 4. Tuturilor funcționarilor de orî-ce grad și din orî-ce administrație din țară, în timpul oficiului lor; tuturilor arhitecților și inginerilor de orî-ce grad și specie.
 5. Profesorilor, învățetorilor, învățetoarelor și tuturilor elevilor de ambe sexe de la clasa I primară până la cea mai înaltă clasă de facultate, orî-care ar fi denumiarea școalei sau a internatului, chiar și cele private.
 6. Tuturilor stabilimentelor de bine-facere și private.
 7. Tuturilor societăților sau comitetelor constituite în țară supt orî-ce denumire.
 8. Poporațiunii rurale în general.
 9. Tuturilor antreprenorilor, lucrătorilor și ambulanților de ambe sexe.
 10. Tuturilor birjarilor, vizitilor, servitorilor, sacagiilor, căruțașilor și cărăușilor în genere.
 11. Obligatorie pentru toată poporațiunea țării în genere prin indemnuri și încuragiări.
- Fabricatele de lux și de mătăasă sunt facultative.

Respândirea învățământului.

Se vor instala pe la chinoviile de ambe sexe, în trei regiuni ale țerei: România mare, Moldova și România mică, câte șase stabilimente, ca școale normale industriale pentru dezvoltarea și fabricarea țesăturilor, impletiturilor și răsuciturilor; ear la asilul Elena un stabiliment complet, în care să se învețe fabricarea tuturor acestora.

Pentru început, spre a se putea exercita un control mai serios și mai bine calculat, se va face instalarea la monastirile cele mai apropiate de București, începând de o dată cu industria țesăturilor, impletiturilor, torsăturilor și răsuciturilor precum urmează:

1). La *Ghighiu* se va înființa o fabrică pentru materiile de lânărie groasă pentru populația rurală, abagerie, pături, plocade și altele.

2). La *Căldărușani* o fabrică pentru postavuri groase, care să alimenteze armata, gardele, chinoviile și celelalte corpuri militare.

3). La *Cernica* o fabrică de postavuri și diferite materii subțiri de lână pentru îmbrăcămintea mai elegantă bărbătească a tuturor claselor.

4). La *Paserea* o fabrică de diferite materii subțiri de lână pentru îmbrăcămintea femeiască.

5). La *Țigănesci* o fabrică de pânzerie groasă și subțire de cânepă și în pentru îmbrăcămintea și alimentarea tuturor necesariilor oricărui corpuri militare, civile în parte, și tuturor familiilor în genere.

6). La *Cioro-gârla* o fabrică de mătăsuri pentru țesături, torsături și impletituri.

La *Asilul Elena* se va învăța fabricațiunea tuturor materiilor conținute în cele șase articole de mai sus.

Afară de acestea la unul din penitenciare, pe lângă fabricarea numai a pânzelor groase, se vor mai fabrica și toate obiectele impletite, toarse și răsucite.

Aceste stabilimente, servind ca modele, după dinsele vor înființa tot atâtea în Moldova, tot atâtea în România mică și chiar Dobrogea, toate tot cu această destinație.

Treptat, după localități, se vor înființa stabilimente industriale și pe la cele l-alte chinovii de ambe sexe ale țerii pentru altă natură de industrie.

Mitropolitanele și Episcopatele, constituite în societăți de economic industrială, vor avea în reședința lor pe lângă seminariile și ateliere industriale, începând de la materia primă și mergând până la cea mai perfectă stare de confecționare a tuturor obiectelor, ce se pot fabrica ori manufactura de materie primă, având și câte un atelier de pălării.

În aceleași condițiuni se vor desvolta și școalele normale de ambele sexe.

Tinctureria (boiangeria) perfecționată trebuie și dânsa să joace unul din rolurile principale.

Din cuprinsul acestui proiect, orî-cine poate a se convinge, că, însuflețiți de bună voință, am pute cu încetul să înlocuim țeseturile de cânepă, în, lâna și matasă, ce aducem din străinătate, cu atât mai mult cu cât materiile prime le avem în țară și în fie-care an le vedem în stare brută, cu un preț foarte scăzut, pentru a le cumpăra tot noi sub formă de stofă, înse cu un preț atât de exagerat, în cât cea ce luăm pe articolele prime, nu ne este în de ajuns a plăti nici a zecea parte din materiile confecționate; prin urmare, prin aplicațiunea acestui proiect, nu numai că s'ar deschide resurse nouă de existența ori căruî locuitor a țerei, alară de aceasta, toți banii ar rămâne în mânele noastre, și ast felu capitalurile realizate din exportul anual nu ar mai fi consumate prin articolele inportate, ce s'ar întrebuința în interprinderi naționale.

În acest proiect nu se ved detaiurile de aplicațiune ale fie-cărei specii de fabricațiune; credem însă,

ca inițiatorii de și inspirați, după cum se vede, de cele mai frumoase intențiuni și chiar înzestrați cu cunoștințe speciale, totuși cred, că, înainte de toate, ar fi bine a se face apel la toți românii cunoscuți țerii prin studiile sau interpretările lor economice, pentru a se pute prevedea toate măsurile necesare menite a asigura prosperitatea acestor fabrici, când se va pute discuta și asupra dispozițiilor din proiect, în ceea ce privește instalațiunile, cu care trebuie să începem și pe care comisiunea crede a le așeza prin monastirele din jurul Bucureștilor, cu scop de a pute exercita un control serios și mai bine calculat.

Este adevărat că instalarea și exploatarea fabricilor și a orîi căror stabilimente industriale, au nevoie de un control serios și în acelaș timp priceput, pentru ca adevăratele interpretări să poata prospera; când se tratează însă, de a se face un început de industrie, într'o țară ca a noastră, cred că trebuie, pe lângă control, să avem în vedere și alte considerațiuni, de la care depindă avantajele, ce trebuie să ofere înființarea fabricilor, mai întâi, pentru ca ele să prospere, și al doilea, ca populațiunea țerei să profite de o potrivă.

A se înființa dar de o dată șase fabrici prin monastirile din jurul Bucureștilor, este după noi o idee greșită, și iată rezioanele:

Orice fabrică când se instalează, cată să fie cât se poate mai în apropierea materiilor prime, cu care se alimentiază, pentru a și le procura mai estin și a face concurență mai ușor unei fabrici analoge.

Amplomerându-se mai multe fabrici în jurul Bucureștilor, unde mai există deja și alte stabilimente industriale, lucrători se vor găsi cu greu și mai scumpi, din care cauză cheltuelile producțiunii vor fi mai mari, iar populațiunea, din restul țerei, cu greu se va departa de

pe la casele lor și în acest caz, mulți vor suferi mizeria, ca și până acum.

Nu trebuie asemenea a se perde din vedere, un mare principiu economic, că o țară nu este bogată, de cât numai atunci, când avutul național este înprăștiat la mulți locuitori.

Tot-asemenea dacă se va concentra toată forța activității României în București sau în jurul său, atunci restul țării va rămâne pustiu și în mizerie.

De accia cred, că onorata comisiune, căreia țara datorește acest proiect, sau administrațiile ce vor fi chemate mai pe urmă a-l aplica, nu vor deconsidera interesele principale ale industriei naționale, pentru a nu face sacrificiul unui control, de cât numai din apropiere, când știm că adevăratul control și tot mecanismul activității unei fabrici, urmează a se face de către un director, care trebuie să locuiască permanent în năuntrul fabricii, în cât pentru controlul acestuia, se poate face de unul sau mai mulți controluri, la orî ce departare ar fi.

În definitiv conclud, că proiectul în sine, pus în aplicare, va aduce bune roade, trebuie însă perseverență și multă bună-voință, de a ajunge de la proiect la fapt îndeplinit, aceasta o dorim.—Pentru a fi toți fii acestei țări de o potrivă proteguiți și încurajați, cred, că primele fabrici chiar, nu trebuie a se îngrămădi în jurul Bucureștilor, ci din contra, a se căuta localități, care să satisfacă mai întâi condițiunile necesare, ca aceste fabrici să prospere, ținându-se samă în același timp a fi înprăștiate pe toată întinderea țării, pentru ca toți locuitorii să profite și să găsească de lucru pentru agonisirea hranei zilnice. Urmandu-se astfel, vom ave cu timpul satisfacerea de a înzestra fiecare județ a țerei, cel puțin cu câte o fabrică în condițiunile prevăzute prin proiect, și care fabrici la randul

vor servi de îndemn inițiativei private. România a realizat progrese însemnate pe diferite căi; să sperăm că și pe calea economică nu ne vom arata mai puțin destoinici, și vom da țerei mijloace a se întări în nauntru, pentru a fi respectată în afară.

Dr. Cantimir.

În numărul 1 al Revistei, la aranjarea în pagini omițându-se două strofe din poezia „*Templul Poeziei*” se publică din nou.

TEMPLUL POESIEI.

1.

Stai pe pragul unui templu,
Ascultând cum din pridvor
Muza, d'albă preuteasă,
Cântă cu-al ei tainic cor:

„Trăiam parcă'n altă lume,
Fără soare, fără cer:
Nu știam ce e zefîrul,
Ce-i al nopților mister.

Nu știam ce e șoptirea
Ce se-avantă de pe riî,
Nu știam ce este luna
Cu-al ei zimbet argintiu.

Caci o noapte'n nopți perdată
Ca'ntr'un giulgiu mă'nvăli,
Și ast-fel trăiam în haos,
Fără zile, fără ști.

2.

Câte veacuri de'ntuneric
Mormintal, eu am trait,
Nu țin minte, pare însă
C'a lor șir tu ne sfârșit.

Nu țin minte blânde visuri
De îndată le uitam,
Dar de unul, dintre toate,
Și atunci îmi amintiam

Un vis mândru, sfânt și vecinic,
Serafimit îmi șoptiau
Că e visul de iubire,
Ast fel dâșnil il numiau.

3.

Eu visam cum că amorul
Privind haosul, a zis,
Universuri să se'nalțe
Din al nopților abis.

Cu puternica lui mână
Globuri, mi, el rotunzi,
Și în spaciū, în lumină,
Luminoase le-asvârli.

O! aspectul de mărirel
Elemente dușmănești
Se unesc, se'mbrătoșează,
Ca puteri dumnezești.

4.

Nori'n aer dispărură,
Taina nopții roura;
Cine e, de unde vine,
Eco singur se'ntreba.

Stele mici se întâlniră
Multe'n drumul cel lactat;
Multe au fost și mulți ani încă
Vor luci neincetat.

La flori tainica iubire,
Revarsând un blând delir,
Le zicea : deschideți sinuri
Amorosului zefir.

5.

Și cu'ntăia stea pe ceruri,
Și cu'ntăia raza'n nori,
Se născu și presimțirea
Unui mâne cu-a lui zori.

Și cu'ntăia noaptei rouă,
Diamante picurând,
Și cu'ntăia ciripire
Prin dumbravă resunând,

Se născu și presimțirea
Cum că lumea va iubi,
Că'n iubire creațiunea
Vecinic tânăra va fi.

6.

Era noapte, era ora
De tăcere, de mister,
Era luna călătoare
Sus pe iustelatul cer.

Lângă un izvor amorul
Sta acumă plămădind
Din lut formă după chipu-i,
La ea dulce, lin zimbînd

Și al se-șu glas la universuri
Cu a mândriei falnic graiu,
Zise: fi-va un alt mine
Domniud lumea, al se-șu raiu.

7.

Omi e, fapta mea sublimă,
Caci în trînsul am sădit
Totul sfînt de nemurire,
Deci cu el am isprăvit.

Muma sa e poezia;
Ea'n nectar il va scalda,
Și prin cântece divine
In spre cer, il va'nalța.

Meargă ! ochii sei de vultur
Tot ce văd in jurul lor,
Va fi lui spre folosință,
Lui, al lunei doamnei.

8.

Și ast-fel a fost, căci iată,
Visul meu se'ndeplini,
Căci copilul meu de-atunce
Ca om lumea stăpâni.

De -atunci muma sa virgină
Il urmează'n oii ce loc,
Și îi spune'n blânde doine
De dureri, amor noroc.

De-atunci lira mea cunoaște
Ce e plânsul pe pământ,
Ce e vrajbă și repaos,
Ce-i viață și mormint.

9.

Și în templul poezii
Stau de-atunce zi de zi,
Și mă bucur, la altaru-mi
Vr'un ales când pot primi.

Vr'un ales, venind spre mine
Cu gând nobil, ne pătat;
In al cărui suflet mare
Cerul lin s'a reflectat.

Sunt ei mulți, și-alcii găsi-vor
Locul celor fericiți;
Sunt aleși nemuririi,
Copilașii mei iubiți!

10.

Sunt acel ce'n astă lume
 Numai jale vor simți;
 Sunt, pe care nedreptatea
 Ca martiri va restigui.

Sunt, cum ești și tu acela
 Ce pe pragu-mi stai sfios,
 Palid, fruntea-adânc brasdată,
 Privind trist, întunecos.

Te cunosc, deci vin la sinu-mi
 Te cunos, ai suferit
 Tu ești unul dintre-alești,
 Ești poet, căci ai iubit."

Ast fel cântă; ușa mare
 Se deschide și'n pridvor
 Sum primit ..- dar când si'n tâmplu
 Voiu intra nemuritor?

Gr. N. Lazu.

FABRICATIUNEA HARTIEI.

(Urmare dinNo. 1)

Metoda Mecanică este astă-zî singură întrebuințată mai în toate țerile. Primele mașini se datoresc lui Louis Robert aplicat în papetăria lui François Didot la Essonne; invențiunea lui a fost perfecționată în Anglia și abia la începutul secolului nostru încep a se răspândi în Europa.

Mașina perfecționată și cunoscută sub numele impropriu de *mașina Didot* este foarte complicată, așa că nu'l vom pute

da o descripțiune completă; în general mersul fabricațiunii în această mașină este următorul:

Pasta eșită din rafinătoare și decolorată este introdusă în niște căzi de lemn și amestecată cu apă, așa că formează ca un fel de lapte, miscat continuu prin o roată cu aripi ca să afle în căzi și care, mișcând continuu, pasta o împiedică de a se depune. Din aceste căzi, acest lapte de hârtie iese prin niște tuburi și cade pe un feliu de strecurătoare pusă în mișcare continuă înainte și înapoi, care face ca pasta să cadă pe un feliu de trepte, pe care se distribuie într'un mod foarte regulat și de acolo trece pe o pânză metalică cu firele foarte dese, care se învârtesc pe un cilindru animat de o mișcare continuă de rotațiune. Niște margini de piele dau hârtiei lărgimea fixă. Înainte de a eși hârtia, care deja a început a se întări, de pe pânza metalică, ea trece sub un cilindru învâlit cu postav, de la care primește prima presiune; de aici trece între alte cilindre acoperite cu postav care finesc prin a da hârtiei consistența cerută; apoi foaia de hârtie trece între doi cilindri acoperiți cu carton și încălziți pe d'înăuntru, cari îi dau lustrul final. La urmă ea este învârtită în jurul unor macarale (mosoare) poligonale. Hârtia eșită din această mașină este continuă și numai mai apoi este tăetă în mărimi hotărâte cu instrumente speciale.

Orî cum ar fi fabricată hârtia, înainte de a fi dată în comerț, este supusă unei operațiuni de lustruire, care constă în trecerea hârtiei printre niște cilindri metalici între două lame de carton. Această operațiune are de rezultat de a da hârtiei un aspect și o consistență mai unită și în același timp a-i da și un lustru. Hârtia de scris mai trece după aceea și între două place de metal lustruite care au de efect de a face hârtia mai fină și mai transparentă.

Cu aceste mașini se fabrică de ordină în 12 oare 1200 metri de hârtie în lungime pe 1 metru în lățime.

Există astă-zî diverse maşini basate pe principii deosebite de a face pe care o am descris, însă care nu dau hărtia aşa bună dau unele puncte de vedere ca aceasta. Aşa este maşina Dickenson, care dă o hărtie mai aspră de cât maşina Didot, însă care se uzitează mai bine pentru imprimate. Până în ziua de astă-zî s'aun adus multe perfecţionări maşinilor Didot, atât în Franca cât şi în Anglia, Germania, America ect. La 1827 Obry fabricant la Prouzel asociat cu Bernard au introdus metoda de a da cleiul hărtiei, care metoda se întrebuintază de atunci în toate fabricile.

În privinţa materialurilor, din care se poate prepara aşia hărtia, este de observat că ele au crescut mult în număr: Aşa: pe lângă în, cânepă şi bumbac se mai întrebuintază: paele de grâu, orz, ovez, lemn de brad, de plop, de tei; apoi ramuri de urzică, nalbă, scai, crin, trestie etc. care dau rezultatele cele mai satisfăcătoare.

Acesta este în scurt mersul fabricaţiunei acestui obiect de importanţă aşa de mare astă-zî.

Final în ajunul înfiinţării unei fabrici de hărtie în ţară noi, am crezut că e bine a da aceste noţiuni despre modul fabricării ei.

V. C. Buţureanu.

STUDIU DE ECONOMIA NAȚIONALĂ

Industria Fabricațiunei Matasei

(Urmare din No. 12)

Cultura agudului. Agudului 'i priește locurile ușoare bine mărunțite și în apropierea rîurilor; el 'și întinde rădăcinile la adâncimi mari, însușire prețioasă de altminteri, de ôre ce nu sârăcește așa de mult pămîntul de la suprafață ca alte soiuri de plante cu rădăcinile trasante. De observat însă este, că deși în localitățile unde umezeala abundă, are o vegetațiune dintre cele mai luesuriante, cu toate acestea, frunzele sale fiind prea apoase, nu dau o mătasă de calitate așa de superioară, ca acei ce cresc în locurile uscate, în care caz, produc—este adevărat—o mai mică cantitate de frunze, însă drept răsplată—nu este mai puțin adevărat,—mătasea astfel dobîndită, întrece cu mult în calitate pe aceea provenită de la aguzi cu foi multe și mari, dar apoase.

Pentru multiplicațiunea agudului se întrebuintază mai multe metode:

Prin sămîntă, cînd ne găsim în locuri de acelea în care nu avem să ne temem de variațiunile bruște de temperatură și de înghețurile tîrzii ale primăverei: se întrebuintază de ordinar în țările cu climă dulce. Singurul avantaj al acestui fel de înmulțire este că arborii din această categorie, nu dau în climatele temperate un nutriment de calitate prea bună, totuși trăesc mult mai mult ca cei proveniți prin butași sau cei altoiți. Sunt exemple în care aguzii sîlbateci au atins vârsta de mai bine de 200 ani.

Iată procedeul ce se întrebuintază cînd voim să ne procurăm aguzi prin sămîntă:

Se ia o sfară cam grosișoară și cu un pumn plin de a

unde se freacă aceasta până ce se lipește de substanțele zăhăroase pasta fructelor, d'împreună cu sămânța; se întinde apoi la soare ca să se usuce și după aceasta se introduce în șanțulețe, ce se acoper cu un strat de pământ cam de 3 centimetri.

Acest metod pe lângă că nu poate avea sorți de reușită, de cât, după cum am spus în țările calde, mai prezintă un inconvenient, care consistă în aceea că semințele puse în pământ din cauza substanțelor zăhăroase ale pericarpului sunt foarte mult atacate de râme sau alte insecte care le consumă cu multă lăcomie. Pentru evitarea acestui grav neajuns s'a imaginat un sistem foarte ingenios: se așterne anume de jur împrejurul aceluși șanțuleț, un strat de cenușe, peste care râmele nu pot trece cu nici un preț.

În Indiă se întrebuintază acest mijloc pe o scară foarte întinsă, cel puțin parte mare din scriitori susțin aceasta și după ale lor încredințări, urmează că matasa provenită de la gândacii care s'a nutrit cu fol de acest fel de aguzi, nu lasă nimic de dorit.

Kate și firesc să fie ast-fel de oare-ce aici căldura solară este mult mai întinsă, frunzele arborilor conțin principii nutritive mult mai concentrate și mai substanțiale, de cât cei din climate temperate.

Al doilea metod prin mijlocul căruia se poate obține aguzii este prin butași. Aceasta consistă în a se tăia într'un mod inclinat lăstari de un an, în lungime de 20 — 25 centimetri. Pe ea că tăetura lăstaru'ui la partea inferioară să aibă loc de începutul unui mugur sănătos, iar la partea superioară de începutul unui mugure care să presinte asemenea condițiunii sigure de viață, se fac șanțulețe în care se așază butașii cam oblic, lăsându-se afară numai de vr'o câte-va centimetri. Făcându-l lăstarilor pentru butași se face de regulă primăvara, înaintea de circulațiunea sevei ascendente.

În noi în România după cum fie-care o știe, aguzii se

multiplică mai mult prin lăstari; ajunși la o înălțime relativ destul de însemnată, care are loc pe la finele anului al 5-lea, se procedează la culesul frunzelor. De recomandat însă este a nu abuza peste măsură de această operațiune, culegând toate foile fără excepțiune, căci se prejudiciază viața arborilor și se aduce stânjinire în a lor fisiologică dezvoltare. Cine nu cunoaște într'adevăr că principalul organ de nutrițiune al plantelor sunt foile, prin intermediul cărora parte mare din elementele lor constitutive le elaborează din atmosferă.

Al treilea fel în fine de multiplicare a agudului este prin aluire.—Să caută lăstari în care se altoesc toți aguzii de care dispunem, când acestia au atins grosimea de un deget în circonferință; acest mijloc este cel mai preferabil căci matasa câștigată este de calitate cea mai fină; se înțelege însă de la sine, acest ultim metod necesită oare-care cheltueli de întreținere și o cunoștință specială a științei horticulturii, de oare-ce în caz contrar, câtă să o spunem de la început, rezultatele nu vor fi nici decum la înălțimea așteptărilor noastre.

În părțile unde producțiunea matasei este foarte răspândită, după cum ne arată cunoscutul învățat Dl. Halde în istoria sa despre China, printr'o serie de îngrijiri particulare și tăceri de ramuri succesive se obțin aguzi la o înălțime care trece cu puțin talia omului și cu chipul acesta se poate recolta frunzele cu multă înlesnire ne mai fiind nevoie de scări portative trebuitoare la urcat în arbori, ceea ce provoacă, ori câte precauțiuni s'ar lua, ruperi de crăci și de ramuri.

În urma mai multor experiențe repetate s'a constatat că este mult mai nimerit a se altoi agudul roșu prin agudul alb, în temeiul că această din urmă specie are o durată mai puțin lungă ca cea d'antăi, la bătrânețe, putrezindu-i-se rădăcelele se ocazionaază necesarmente moartea individului.

Agudul are o forță de nutrițiune excepțională, se cunoaște din casuri unde s'a obținut frunze de trei ori într'un an, cu

puțin așa ne povestește Dl. Chazal, că i s'ar fi întâmplat să vază într'una din coloniile franceze din Sud-Ostul Africei.

În unele localități, în Persia de pildă, în antichitate nu se mai culegea foile aguzilor, ci se lăsa u a se nutri gândacii de mătase ei singuri din arbori. Aplicarea acestui procedeu, ne zice a fi fost foarte fructuos în bune rezultate, pe motivul că matasa era de cea mai escelintă calitate. Lucrul se explică de la sine, frunzele fiind consumate de gândaci când sunt în toată fragezimea lor, fără a mai fi necesitate de a se culege a se ține un timp oare-care ca provisiune și a se da vermilor de mătase, după cum se întâmplă la noi, frunzele zic, dau naștere unei producțiuni de mătasă mult mai bună.

Ast-fel se explică cum un timp îndelungat Europa și în deosebire poporul roman devenise tributari Persiei, în ceea ce privește acest articol de prima necesitate pentru toaleta damelor din clasele patriciane.

Persienii de alt-fel ca oamenii isteți făceau să fie acreditați aserțiunea ca aceste insecte miraculoase, vermil de mătase, erau un product al arborilor, se fac din scoarță și din florile lor, facultate de care se bucură numai țara lor.

Această credință ne spune Aristot, învățătorul lui Alexandru Cel Mare din Macedonia, a fost purtată timp de nouă sute de ani.

„Veneraque ut foliis depectant tenuia Seres“ zice Virgil.

Când vom vorbi de istoria fabricațiunei mătasei ne vom opri mai mult timp asupra acestui punct de o importanță de prima ordine.

După analizele chimice ale contelui Randole rezultă că sunt substanțele ce intră în compozițiunea frunzelor de aguzi; o substanță solidă sau fibroasă, negreșit nervulele, scheletul foiei (parenchimul); o substanță reșinoasă, o substanță zaharonsă, una apoasă și una colorată.

Între aceste cinci principii numai substanța zăhăroasă și

reșinoasă constituie adevărata forță nutritivă a frunzelor. Dacă am presupune ca substanța zăhăroasă, nu ar fi în cătașime indigestibilă, organele de nutrițiune; stomahul ca să zic așa, al vermicilor de mătase, ar obosi, ar da în indigestie din mulțimea prea mare a nutrimentului ce ar fi siliți de a consuma, și ar da naștere la diverse boale primejdioase.

Tot așa și pentru materia reșinoasă, dacă această substanță ar fi într-o cantitate prea minimă, matasea produsă nu nu ar fi destul de trainică.

De recomandat este că în raport cu etatea gândacilor să fie și hrana ce le dă cultivatorul, și anume pentru gândacii în epoca rudimentară a dezvoltării lor să li se dea frunze de la arbori tineri, pentru că fiind mai apoase sunt și mai ușor de digerat, iar când au ajuns așa zicând la maturitate, într-o vârstă mai coaptă, să li se dea foi recoltate de la aguzi mai bătrâni; acestia cu toate că au foile mai mici, dar sunt mai bogate în principii nutritive. Să nu cădem dar în neertată greșală de a da gândacilor tineri frunze de aguzi înaintați în etate și vice-versa, căci consecințele pot deveni din cele mai dezaastroase pentru cultivator. Să punem dar mult temei de această învățătură consacrată prin miile de experiențe ale celor mai celebri secicicultori.

Este de asemenea de neapărată necesitate ca foile să fie bine sbicite, căci fiind prea umede, și ținute în gramadă, pot da naștere la fermentațiune, compromițându-se sănătatea gândacilor. La noi fie-ne permis a declara dacă nu prin toate localitățile, dar în majoritatea cazurilor nu e rar de a observa ca aceasta precauțiune este absolut neglijată, ceea ce are drept urmare o înruiire, în cazul cel mai favorabil, foarte prejudiciabil asupra finetei matasei.

Cultura agudului trebuie să fie înbrăcișată de către proprietari, căci între alte multe avantaje mai are și pe acela de a nu fi atacat de omizele cărăbușului (*melolontha vulgaris ortreola*), care în un an aduc atâtea pagube pomilor fructiferi.

P. Antonescu

STATUA LUI GHEORGHE ASACHI

Lectorii revistei noastre, cunoscă din No. 12 anul I-ii, al acestei reviste că, după inițiativa luată de *Dl. V. A. Urechiu*, s'a adunat la 1 Mart 1881, în palatul Universității de Iași, membrii corpului didactic din Iași, la care a luat parte și o delegațiune a societății „*Asachi*“ pentru a constitui un comitet, care să se ocupe cu strângerea sumelor necesare și cu lucrările de realizare a acestei mari idei.

În întrunirea de la 1 Mart 1881 s'a constituit un comitet compus din 60 persoane alese din toată țara. Acest comitet, după mai multe întruniri și lucrări pregătitoare, a distribuit prin biuroul său, zilele acestea, apelurile și listele de subscripțiune, împreună cu un extract din viața și lucrările nemuritorului Gh. Asachi.

Publicăm acel apel și extract, și facem apel la toată suferința românească, de a contribui cu obolul său, spre realizarea acestui măreț monument și plățirea unei datorii sacre către părintele scoalelor române, nemuritorul *Gheorghe Asachi*.

A P E L.

Prima învățătură ce generațiunile mature caută să dea generațiunilor succedante, este aceea a iubirei, a neuitării bărbatilor, cari au lucrat, cari s'au devotat națiunii lor. Așezarea cult al trecutului este neîndoios semn de vitalitate națională și din contra poporul ingrât către apostolii săi, este un popor condamnat la peire.

Gradinarul priceput, dacă se bucură de arborele trufaș, cu frunziș verde, umbros la soare, plin de graiuri neamușite

cu toate vânturile, nu nită că ceea-ce dă viață și podonbă arborclui seă este rădăcina cea tupilită, tălnuită în sinul nestrăbătut al pămîntului și deci, ca să aiba mereu mândru arborele, de rădăcină se îngrijesce.

Să nu negligem rădăcina culturii noastre naționale din secolul al 19-lea! Să facem ca uitarea bărbaților ce au iubit Romănimea, să devină imposibilă. Vom isbuti a face acensta dacă vom preda nouilor generațiuni cultul inimei noastre, materialisat, așa zicënd, prin marmore neperitoare, însărciuato a conserva seculilor viitorii amintirea ante-mergetorilor secolului nostru.

Aceasta a început a se face, la aplausele lunei Romăne, la Bucuresci în anul trecut; statua lui Eliad s'a înălțat mareață ca faptele acestui mare literator al nostru. Tot acolo la anul, se va rădica statua lui G. Lazăr.

Apoi când numele lui Lazăr s'a rostit dincolo de Milcov, oare ecourile cismilcovene remănea-vor mute și nu vor repercuta numele sbucnind din inimile noastre recunăscătoare nume din ale lucrătorilor contimporanți lui G. Lazăr, cu el muncind la glorioasa deștelenire a ogorului culturii naționale? Cine a zis *Lazăr*, va trebui să zică și *Asachi*, căci unul nu se esplică fără altul, căci lucrarea lor de și în aparență isolată, s'a imbinat armonic în scop: cultura și deșteptarea Romănului.

Pătrunși de acest sentiment, noi vom da tot concursul nostru pentru rădicarea statuei nemuritorului Lazăr, dar iarăși cu toții să ne otărîm a aduce lui G. Asachi accleași onoruri. Mare este figura primului dascal de la Sf. Sava din Bucuresci, dar tot atât de mare este și aceea a primului dascal care:

„In un timp de ovelire, pe când limba cea romăna
Din palaturi interită, se vorbea numai la stăna.

a cutezat a aduce această limbă, încă la anul 1813 în școala domnească de la Mitropolia din Iași.

Și nu numai dascal a fost G. Asachi: care este direcțiunea în care umblă dezvoltarea sincronistică a unui popor, în care direcțiune nu am afla muncind pe neobositul nostru Asachi?

În același timp în care el redădea Românilor școale de toate gradele, Asachi, încă de pe la începutul secolului, înțelese că salvarea noastră nu o va asigura numai cartea și grabnica dezvoltare a industriei și a comerțului național. De aceea lui Asachi datorită Moldova nu numai organizarea învățământului primar, a celui gimnazial, a școlii de inginerie, a clasei de pictură, a teatrului național, dar și existența primelor sale școli de meserie, din care până astăzi trăiesc școala tehnică. Economia națională a avut în Asachi un apărător ca și carele să-l dorim și în viitor. Asachi și-a compromis tot rodul muncii sale neobosite, înființând ateliere diverse și mai ales fabrica de hârtie din Piața Noii, modernii, cari am început a înțelege valoarea unor asemenea sacrificii, uită-le vom vre-o dată?

Cu inima plină de amintirea lor și de recunoștință către neamul ce le-a făcut împins de patriotismul său înfocat, școlarii și școlarii școlarilor lui și toți cei cari sunt iubitori de gloriile trecute, s-au adunat la 1 Martie la Universitatea Iași și au luat deciziunea să apeleze la națiunea Română, (în virtuțile căreia recunoștința are loc de laudă), ca să reprezintăm în una din piețele Iașilor, obiectul de cult noii generațiilor viitoare, chipul nobil, inteligent și duios al nemuritorului părinte al școalelor, al teatrului, al literaturii, al artelor și mai pre sus de toate al marelui inițiator al mișcării economice Românești.

Cu acest scop adunarea de la 1 Martie, ziua aniversară a nașterii, la 1788 a lui Gheorghe Asachi, a ales un comitet central de 60 membri, cari, sub președinția I. P. S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei și a D-lor V. Alecsandri, N. Ionescu, V. A. Urechia, N. Culianu, să procedă la colectarea de subscrieri pentru acoperirea cheltuielilor lucrării și instalării statuei lui Gh. Asachi

Acest comitet deplin constituit, în ședința sa de la 7 Martie, sub președinția D-lui V. A. Urechia a și deschis listele de subscriere și le-a împărțit prin toate județele, unde, după impulsivitatea lăudabilă a societății Asachi din orașul Piatra, nu ne îndoiim că se vor înființa grabnic sub comitete pentru ca cu înmulțite puteri să se conducă adunarea de subscrieri.

Anunciând tuturor Românilor bine cugetători începerea subscrierei, comitetul îi invită la ea prin acest apel, plin de încredere în patriotismul tuturor. Grăbiți, cetățeni, a ne transmite obolul vostru la lucrarea cu care ne-am încărcat. Femei române, cu spiritul vostru delicat și inventiv pentru a face bine, nu întârziați a înmulți, cu recolta voastră, subscrierile la rădicarea statuei acelui bărbat carele a făcut primele școli ale femeii Române, carele a ridicat prin toate scrierile sale cultul vostru până la ideal.

Artiști, industriași, comercianți, voi toți în care Gh. Asachi punea speranțele mântuirii patriei sale, voi, pentru prosperitatea căroră, el mai înainte a lucrat cu toate puterile tinereții și a convingerei sale, aduce-ți-ne ofrandele voastre la subscrierea națională deschisă!

Și voi învățători ai națiunii, urmași ai Lazarilor și Asachilor, la lucru, voi mai ales; faceți ca să primescă comitetul central din Iași atâtea sume din subscrierea ce veți organiza până în cele mai retrase unghiuri ale țerei ca încă la 1880 Martie 1, să putem asista la serbarea desvălirii statuei umuritorului prim-învățător al Românilor din Moldova!

Președinte. Iosif Mitropolitul Moldavei și Sucevei.

Vice președinti, V. Alexandri, V. A. Urechia, N. Ionescu, N. Culianu.

Secretari. Dem. Gusti, Al. Gheorghiu, M. Ioni, Al. Denșușanu.

Casierii. C. C. Climescu.

Membri: I. C. Brăteanu, M. Cogălniceanu, P. P. S. Episcop Melhisedec, Gh. Vernescu, Gh. Urechia, Dr. L. Rusu Senior, Dr. A. Fătu, Dr. I. Ciurea, Dr. Cantimir, I. Negre, M. Sigete, G. Misail, Ioan Iacub, V. Pogor, N. Drosu, Al Papadopol, A. Vișanti, M. Busnea, Gh. Lucescu, Eugenie Alcaz, A. B. Brânză, Al. Lambrior, P. Chenciu, St. Beloescu, Dimitrie Matcas, Gh. Mihăilescu, Gh. Sion, N. Ganea, Dimitrie Roseti, Scarlat Pastia, M. Galino, S. Panniteanu, Grigorescu pictor, I. Darzeu, Dr. Carol Davila, S. Racovița farmacist, V. Vasiliu idem, Dr. Urzică, C. Platon, T. Burada, Dr. Vișu, N. Voinov, Colonel N. Iamandi, Dr. Peride, V. Burlă, C. Dimitrescu, Herescu profesor, I. Eliadi, Archiereu Bobulescu, M. Leonescu și Crisoscoleanu.

Deși viața și lucrările lui Gh. Asachi, apar în această revistă, de-și viața, lucrările și scrierile sale nu s-a apără în curând în o carte, totuși aceste fiind foarte voluminoase, să dă aci, în resumat, pentru cunoștința fie-căruia, viața și lucrările lui Asachi.

GH. ASACHI.

Gh. Asachi este născut la Herța, târgușor în Moldava de-Sus, la anul 1788 Martie 1, ziua Sântei Dochi, homonimă cu Dochia sașă Dacia pe care el a ilustrat-o prin balada *Dochia și Traian*.

Parintele lui *Gheorghe Asachi*, carele, după moartea soției sale, a intrat în tagma călugărească cu nume de Leon, bărbat învățat, aprenând o educație obștescă, pentru crescerea fiilor, s'a mutat cu fa-

milia sa la Leopold în Galiția. Din etatea de nouă ani, *Gheorghe* a urmat acolo cursul studiilor în limbile: Polonă, Latină și Germană, și la 1804 l'a încheiat la universitate, câpătând și gradul de doctor în filosofie.

Dar tot-odată el s'a aplicat la specialitatea ingineriei civile, și în etatea de 17 ani a câpătat diploma de inginer și architect. În astă însușime a rădicat planuri geodesice și a construit în Leopold o casă mare în suburbiul Halisth. Inturnându-se la Iași, el s'a aplicat în lucrările artei sale, și după al seŭ plan s'a construit casele D-nei Principesa Helena Sturdza-Păstrăvano.

O grea pătimire, urmată după friguri îndelungate, l'a îndatorit, după consultul doctorului Welter, a schimba clima. Drept care, în luna August 1805, a călătorit la Viena, unde a urmat studiul înaltelor matematicesub direcția celebrului astronom Burg carele fu de Napoleon I, distinat pentru calculul tablelor lunare, atât de folositoare navigațiunei.

Dar aceste studii fură întrerupte de invasia Francesilor și bătălia de la Austerliți, zisă a trei *Imperați*, între Napoleon I, și imperatorii Rusiei și a Austriei. După restatornicirea păcei, *Asachi* a urmat la Viena studiile matematices și pictura până la anul 1809.

În acea epocă, Moldova era ocupată de armata Rusască și admiralul Ciciagoff, supra-comandantele ei, prin intervenția părintelui lui *Asacchi*, a fost propus acestuia un post în corpul inginerilor cu

locul de locotenent; dar el, preferind învățătura sa, în loc de a se înturna în țara sa, a plecat la Roma, unde s'a aplicat la studiul arheologiei și al limbii Italiene, în care a publicat mai multe compuneri, între care și *Sonetul* inserat în ziarul oficial: *Il Campidoglio* N°. 154, după care Societatea literară de Roma l'a admis de membru extraordinar.

La anul 1812, când Napoleon I, a întreprins o mare expediție în Rusia, generalul Miollis, comandantul garnisoanei Franceze din Roma, a îndemnat pe Asachi să se înturna în Moldova, unde, după ziceaua sa, armata Francesă avea din Rusia să treacă spre a restatornici imperiul antic al Daciei.

Astă idee a electrisat pe Asachi, dar cu înturnarea la Iași, a auzit despre memorabila catastrofă în Rusia și în loc de Francezi a aflat pe Principii Scarlat Callimachi, încongiurat de o ceată de Patrioți, care, în mândria lor, desprețuiau tot sentimentul de naționalitate Română și Asachi se vedea străin în patria sa. Toate dregătoriile erau copleșite de acești greci. Pe una numai nu puteau pune mâna; adică pe aceea de hotărnicii de moșii împresurate, și care cereau nu numai cunoștința limbii Române, ci încă și descifrarea vechilor documente.

Asachi se folosi de astă împrejurare spre a escamota nevoia ca hotărnicii chiar pentru al lor propriu interes, să aibă cunoștințe geodesice. O asemenea propunere s'a adoptat și Asachi fu numit la

1813, profesor de știința teoretico-practică a artelor de inginer. Spre acest scop, el a compus pentru întâia dată în limba Română un curs de matematică, și anume: Aritmetica, Algebra și Geometria curii mai în urmă fură și tipărite ¹⁾ Trei-zeci și trei elevi, fii de boeri între cari și fiul Domnitorului Principele Alexandru Calimach, ce era în 1863 ambasador Otoman la Viena, a urmat acel curs până la anul 1819, când un examen public și o expoziție de planuri geodesice și arhitectonice civile și militare, a meritat aprobarea generală. Un mare număr dintre acei elevi a exercitat această artă și D. Gețu Fotaky fost atunci inginer de Stat, este încă o probă vie.

În cursul domniei prinților Fanarioți, boerii Moldoveni, care nu erau liberi a călători în străinătate, nu aveau nici o idee de scenă dramatică și sub acest nume considerau privescările, care dau trupele de pelevenie purtătoare din loc în loc. La 1817 Asachi a organizat pe a sa cheltueală un teatru de societate în salonul Hatmanului Costaki Ghika. Copiii boerilor Ghika, Sturdza, au reprezentat mai multe piese în limba Română și Francesă. Doamnele Șubina, născută Ghika, Agripina Sturdza și Iacobacky Leon, au fost participat la acele reprezentații.

Revoluția grecească din anul 1821, care s'a fost născut în Moldova, și cruzimele făptuite de cetele grecilor numiți Eteriști, au ocazionat emigrația a celei mai mari părți din locuitori. Asachi cu a sa

1) Amfiochie, eplscopul Hotinului, a publicat la 1791 o filada în care prin semne de nule a înfățișat câte-va figuri geometrice.

Familie de asemenea a urmat acestui pohoiu și s'a refugiat în Basarabia.

După ce Turcii, prin congresul de la Laibach, erau autorisat a înfrâna răscoala, Poarta a numit de guvernator pe Ioan Sandu Sturdza carele chemă pe Asachi și l' rândui agent diplomatic al Moldovei la capitală; el avu norocirea a descoperi și a căștiga vechi documente originale, prin care se constată: că călugării greci ai monastirei Trei-Ierarchi, au fost apropiat și posedau de una sută cinci-zeci ani, venitul a trei moșii: Tomașeni, Agiudenii și Băchitenii, situate în districtul Roman cu care Principale Vasile Lupu a fost îndănuir Academiă de el fondată în cuprinsul acelei monastiri, către care moșii, prin îngrijirea și stăruința lui Asachi se adăun și Vălenii, care tus-patru moșii sunt unica proprietate a școalelor publice. Asachi în a sa însușirea de referendar sau director al scoalelor, a se ocupat o parte din casele monastirei, unde îndată a deschis scoala primară.

În cuprinsul acestei monastiri s'a statornicit și colegiul în care George Săulescu, preda atâtăia dată Grammatica și Filologia Română de el compuse, Faclan Matematica și Geografia și G. Filipescu Geologia. În curgerea anilor 1829—1831, Asachi s'a ocupat la Bucuresci și la Petersburg, ca secretar al comitetului ad-hoc, de redacția constituției politice a Moldovei, cunoscută sub nume de *Regulamentul Organic*, care a reîntrodus în țară guvernul reprezentativ și care în mare parte a servit de basă la încheierea convenției din 7^{le} August 1858.

La 1831, el fu numit archivist de Stat și se ocupă cu culegerea documentelor vechi, privitoare la drepturile țerei; la 1829, pe când presa era în naștere, găsiindu-se numai la mitropolie un teasc pentru cărți bisericești, și pe când locuitorii țerei nu aveau alt mijloc de cât veștile din gură în gură, de a afla ce se petrece în afară dar chiar și înăuntru, el a fost carele cel ântâi a avut inspirația și curajul între toți de a lua inițiativa și de a pune mâna pe stindardul presei, fondând acea ântâi înșir periodică intitulată *Albina Română*, urmată de *Patru* care a continuat 33 ani și *Buletinul Oficial* al guvernului. La 1839 el a instituit conservatoriul de armonie, al cărui elevi a putut cu succes reprezenta românește opera *Norma*. Intre multe alte piese teatrale, de el prelucrate, care fură reprezentate pe teatrul de societate și pe acel public, el mai adăugă ale sale originale compuneri, precum dramele naționale: *Petru Rareș*, *Elena-Dragoș* și *Turnul Butului*. Comediile *Pedagogul*, *Țigani* la ocazia eliberării de sclăvie. El a dat la lumină din istoria patriei mai multe broșuri ilustrate cu tablouri litografice și foaia periodică *Icoana-Lumei* însoțită cu stampe, un atlas geografic, lucrări care a contribuit la descoperirea spiritului național și la răspândirea cunoștințelor folositoare, dintre care n'a lipsit și acela pentru tragerea neamului din Români, și prin fondarea unei ântâi fabrici de hârtie pe a sa moșie proprietate, antica Petrodava, a descepat industria națională.

Pentru a da la străinii o idee despre istoria țării, el a tradus și a publica în limba franceză, *Nuvelile istorice ale României*, o culegere a poeziilor sale, compuse dupe regulele prosodiei, care le-a adoptat la caracterul limbei și mai multe fragmente în limba Italiană, Francesă și Germană.

Cătră aceste se cuvine a adăogi, că pe lângă cunoștința limbei-mume, Asachi cunoscea acea Polonă, Rusă, Latină, Francesă și Germană.

În epoca când tratatul de la Paris a asigurat României un loc între națiunile Europei, și Asachi a văzut începutul realizării dulcelor sale visuri, tocmai atunci el, acela carele deapururea a lucrat pentru renascerea patriei sale, s'a văzut lipsit de publicitate, sau mai bine a zice de copilul său, luându-se și dându-se pe mâna evreului *Foaea oficială*, fură macar o formă de publicitate, în cât al său mare institut tipo-litografic; s'a osândit la nelucrare.

•Sic annorum labor quinquaginta remuneratur!•

Inpușinarea serbătorilor Bisericești.

În No. 3 anul I-ii al revistei noastre, am tratat, în un articol special despre serbătorile religioase, în comunele noastre rurale și despre efectele desastroase ce au ele asupra moralului și activității muncitorilor, și am cerut o modificare spre a înlătura reul.

La noi însă nu se ține samă de nimica ce se scrie în folclorul și binele comun; la noi orî-ce scriere, orî-ce publicație ori ce sfătuire folositoare, rămâne alb pe negru sau mai românește: „*baftă toba la urechia surdului*“

În Rusia, țară despotă, iar sub raportul religios ortodoxă până la bigotism, videm că se interesază mai mult de cauzele ce sunt izvor a mizeriei și immoralității populațiilor muncitoare.

Aşa videm că sinodul Rusiei, să ocupe cu o lege pentru reducerea marelui număr de 160 serbători religioase, ce sunt în decursul anului, și în curând acest proiect, are să devină fapt deplinit.

La noi, sinodul, să ocupe cu totul de alte lucrări ușoare și fără importanță, de cât cu remediarea acelor rele, ce sunt cauze de mizerie și immoralitate, mai cu samă a populațiunii agricole.

Ne vine a crede, și cu drept cuvânt, că la noi, sinodul, fiind compus numai din ieromonahi sau preoți călugări, pentru care mulțimea serbătorilor este ceva *sine-qua-non*, ca preteceat de a avea multe zile, de serviciu, pompoase și de rugă, îi sunt sau interesanți sau nepăsători sau necunoscători de starea morală și materială a populațiilor agricole și de felul sanctificării, ce dau acestor zile majoritatea creștinilor.

Nimic nu poate interesa pe membrii sinodului la aceasta, el fiind străin de statul civil și de conviețuirea în sinul populațiilor agricole, iar poporul fiind lipsit în sinod de reprezentanții săi firești.

Conchidem pentru astă-data, făcând această mică reclamă, ca onorabili membri ai sinodului, să nu se supere, dacă laicii, încep a se ocupa de afacerile religioase, de afacerile bisericesti, din cauza penuriei sinodului nostru; să nu se supere dacă laicii încep a inaugura lupta și pentru emanciparea clerului laic, de sub tutela monacală și cer o îndreptățire egală și pentru ei precum și o unitate în cler iar nu două secte de preoți deosebiți prin statul civil, căci religia lui Crist este una și aceeași.

Vom reveni asupra acestei cesiuni.

LA O RÂNDUNICĂ.

Mândră rândunică ce 'mî-aduci tu iară
Din călătoria ta de primăvară?
Mi aduci iar durere sau vr'o bucurie
Spune rândunică?—ce'mî aduci tu mie.

N'ai întâlnit ore din țară în țară
În zori-fugînd doru-mi-sau de cătră sară?
Spune rândunică dacă pe câmpie,
N'ai întâlnit florea ce mi'i dragă mie?

Mândră rândunică, la fereastă vină
Cu ata cîntare dulce și divină;
Apoi sbôra dute-adă-mi doru-acase
Dute și mi-l adă,—de la a mea mirease.

G. I. Lazariu.

Piatra 1882 Mniū 10.

Viața, lucrările și scrierile lui GHEORGHE ASACHI

(1788—1869).

Discuție ținută la 5 Decembrie 1881, cu ocazia aniversării societății „ASACHI” de I. Negre.

(Urmare din No. 1, anul II).

Mitropolitul Veniamin voește a da o organizațiune mai solidă și o dezvoltare mai întinsă învățeturilor din Seminarul Socola; punerea în lucrare a unui nou plan de organizare a Seminarului să încredințară lui Gheorghe Asachi, care acuma era și referendariu sau director al episcopiei scoalelor Lipsau profesori români pentru realizarea acestui nou plan de organizare a Seminarului pe niște baze mai solide, ca să dec clerici luminați în știință și literatură.

Asachi dar, plecă în Ardeal, unde înfloria cultura,

spre a studia organizarea scoalelor române ortodoxe. Asachi se duce ca însuși îndemnătoriu și împreună conlucrătoriu, după cum zice biograful său V. Fabian, având cu sine scrisori de recomandare, din partea Mitropolitului Veniamin, către comitele George Banfi, guvernatorul țerei, ca să invoiască aducerea a doi, trei tineri capabili pentru a fi profesori.

Nu cunoaștem sentimentele, ce personal vor fi caracterizat pe Comitele Banfi, această sarcină o lăsam oamenilor competenți și viitorului, după documentele ce vor descoperi, noi atâta știm, zice V. Fabian, biograful lui Asachi ¹⁾ că Comitele Banfi, în adâncă'i politică unită și cu renumele Mitropolitului Veniamin, făcu comisiunea lui Asachi să fie încoronată de succes,

După isvoarele câte cunoaștem și ni stau la îndemână, videm că Asachi, prin distinsele sale manieri de barbat erudit, capetă permisiune de la Comitele Banfi, și așa pleacă din Cluj spre a se duce la Blaj, scaunul inteligenței-Transilvane ¹⁾ sperând că acolo va afla ceea ce caută cu atâta sete.

Setea sa s'a adăpat, căci aci găsește el tineri capabili și dispuși a veni în Moldova. Așa, a luat pe Ioan Costea profesor de ritorică și poetică, pe Ioan Manfi de gramatica latină, pe Vasile Fabian, și pe Vasile Pop, doctor de filosofie și medicină, unul dintre cei mai învățați români ai secolului XIX. Cu acest contingent puțin, Asachi, după o călătorie de șase luni, s'a întors în țară, la începutul lui Noembrie 1820. Ioan Costea, Ioan Manfi și Pop intrară profesori în Socola, iar V. Fabian remase ca conlucrătoriu pe lângă Gheorghe Asachi

¹⁾ *A. Pamfil* Lepturariul românesc—Vol. III p. 5—14 Viena 1882.

²⁾ *Gh. Misail* Bulet. Inst. public—p. 74, Noembrie 1885.

Dăm aci sonetul compus de Asachi, după această organizare completă a seminarului, făcut cu ocazia introducerii limbii Române în învățământul public la 1821.

LA INTRODUCEREA

limbei naționale în publica învățetură 1821.

SONNET

Cele neguri, ce's în ripa Aheronului născute
A lor aripi întinsese prest'a Daciei câmpie,
Iar fînteni la nopți oarbe prin un somn de trândăvie,
Ținea mult timp îngănată a Românilor virtute

Muzele'n nemernicie spăimântate umblău mute,
Neputînd a patriei limbă din uitare să învie,
Și păstorii numai singuri cu'ntrîstata armonie.
Romănesc resună cântic pe cîmpol și alăute,

Însă Pronia 'ndurată a sfaramat fatale fere,
Ș'a doritului luciafăr ne resare acum scînteia,
Ce pe soarele anunță de la departate sfere,

Asteptînd Români ziua, când văzuse raza 'ntea
Înălțînd spre ceriu ochii, cu'un suspin de mîngăiere
A 'nvierii noastre, zis-au, ziua 'ntăi va fi aceea.

În paralel cu organizarea și dezvoltarea instrucțiunii, limba română ușurată din ce în ce de lanțurile strălucimului, pășia și ea treptat spre renaștere și dezvoltare ¹⁾ mulțumită până inteligentă a lui Asachi și Veniamin, iar Asachi dă la lumină, pentru prima dată, poeziile sale pline de inspirațiune și sentiment național: împreună cu G. Sculescu, fiul spiritual al mitropolitului Veniamin, lucrează manuale didactice și traduceri, așa că toate erau în mișcare și progres ²⁾: școlile, limba, literatura,

¹⁾ A. Vizanti—Ibidem pag. 56.

²⁾ Ibidem pag. 60—Asemenea Chestia învățeturei publice pag. 18.

tóte se bucurau de liniște și pace,—condițiuni ale progresului;—și, pe când totul prevestia pregătirea celui mai frumos drum spre suirea la Parnasul Român, de o dată ceriul se înoură, o ceață groasă cuprinsese admosfera luminoasă a României: era izbucnirea eteriei grecești.

IV.

Eteria.—Inchiderea Scoalelor Naționale.

1821.

Grecii Fanarioți, cari aveau de un secol domnia Țărilor Române, se întărise și se înăvuișise așa de tare, că mai îi duceau mintea, să declare aceste țări de Elada, dacă nu li-ar fi stat înaintea suzeranitatea Porții, capitulațiile noastre cu Poarta, pe care le calcasă, respectiv de domnia țerei, calcare ce o plătiră scump; dacă nu li-ar fi stat împotriva geniul ne-adormit a poporului Român, precum s'a dovedit cu protestarea și opunerea lui Todor Vladimirescu și rescoala mai multor orașe ¹⁾ și scurte din Moldova, precum chiar ridicarea satelor din județul Neamț ²⁾ sub Spătariu Sturza.

Totuși grecii Fanarioți, crezură că pot se vină în ajutorul fraților lor din Elada, și să deie, îi mai întâi, semnalul de eliberare, înrolând poporul Român și cheltuiind averea țerei noastre pentru eliberarea patriei lor.

Acastă împregiurare a adus asupra Țărilor Române, și mai cu samă a Moldovei, unde era cuibul eteriștilor, două nenorociri grozave: *una din partea Fanarioților și alta din partea Turcilor*. Din partea fanarioților fiind că având stăpânirea țerei, poporul cu adeverații boeri români, ne-vroind să se lupte pentru o cauză străină, fanarioții începură terorism, amenințări și jafuri, cu sperie poporul și să-l impună tăcere; din partea Turcilor fiind că urmărind pe eteriști, aduse resbelul în țară.

¹⁾ T. Codrescu Buciumul Român. An. I. p. 66, sq. Iași 1876.

²⁾ M. Drăghici—Istoria Moldavei pag. 118 sq.

Starea jalnică în care să aflașara în timpul eteriei, a disciului cu niște colorii și accente foarte duresoare mărturiilor oculare ca Beldiman în poemul *Eteria*; monahul Zosima: *Povestire despre răsvrătirile grecilor*; Vasile Fabian, și Mitropolitul Veniamin în precuvîntarea sa la *Istoria Scripturii Vechiului Testament*, tipărită la 1824.

Ca impresiune mai vic a acestei stări, dau aci cântecul estrase din scrierile barbaților citați mai sus.

Iată ce ne spune în privința aceasta, un martor ocular, poetul Al. Beldiman.

„Mitropolitul, boerii și consuli se unesc,
 „La curte fac aratare și cu toții mijlocesc
 „Principelui Ipsilant 'i zic, 'i arată toți:
 „Ca este nelegiuire, a face atâte morți;
 „De ce atâta osândă la niște nevinovați,
 „Când ei nu rădică arme, și cu toții sunt plecați
 „După ce averea toată, și armele le-au luat,
 „A s'atinge de viața-i cruzime 'i păcat.
 „De vreți să luați Elada, de vreți să vă resvrătiți,
 „O țară nevinovată, de ce vreți se osândiți?
 „Aū o faptă creștinească este-acesta ce urmați?
 „Vé numiți creștini cu toții, dar chipul nu i creștinesc,
 „Urmările, silnicia, vâdește că'i tălhăresc...
 „Mergeți, eșiți din Moldova, căutați-vă de drum,
 „Numai zăbăviți aicea, lăsați-ne de acum 'i)

Iar Vasile Fabian în poemul său *Moldova la 1821* zice :

„E'a întors mașina lumei, s'a întors cu capu' în jos
 „Și merg toate din protivă, anapăda și pe dos;
 „Norrele de-acum researe dimineața la apus;
 „Și apune despre sară cătră reserit în sus
 „Apele schimbându și cursul dau să întoarcă 'napoi,
 „Ca să bată fără milă cu isvoarele reshoai,
 „E'au amintit, se vede, firea lucrurilor, ce la cale,
 „Alându-se din vecie urma pravilelor sale.....“¹⁾

1) *Storia grecilor la 1821* de Vornicul A. Beldiman. Iași tipografia Bucurului Român 1851 p. 5—23.

2) A. Pumnul—Lepturariu românesc tom III p. 512—tipărit la Viena 1862.

Mitropolitul Veniamin descrie această stare astfel: „La anul 1821 Fevruarie în 22, sara spre 24, zice el, când fără de legile noastre au încordat arcul D-zezei urgi și l'a gătit pe el și în trânsul a gătit vasele morții, ca un trăsnet din ceriū a căzut peste nenorocita țara aceasta, cumplita răsvrătire a Grecilor.—Și îndată după aceasta, ne mai putând suferi grozăviile și relele ce urma cu neconținere și cu sporire, au început fița carele a'și căuta scaparea vieții sale. Toate averile cironomise și agonisite erau de nespuse supărare celor carele avea, și unde apuca svărlindu-le, le mistuia, de nimic alta îngrijindu-se, fără numai de viață. Când cu necuprinsă de ochi întindere, erau plin de popor, cerul având acoperemînt și așternut numai pămîntul. Șiraguri necurmăte pe drumuri, de bărbați și femei și cu copiii în brațe, înbulzindu-se, năvăliau la scapare. Cădrii cei mai adânci gemeau de popor rătăcind. Cel mai ticălos bordei, în loc de scapare, se părea palat la cei care mai'nainte nu încăpeau în cele mai desfătate curți, iară cei mai mulți dintre aceștia se desfătau pe sub trăsurile lor, dosîndu-se de soare și de ploaie. Intru așa înfricoșată priveliște, am dat și eu dosul urgiei și am trecut peste hotar, împodobit peste obraz cu un brâu de lână, cu o manta nemțească înbrăcat și cu o pălărie pe cap¹⁾)

1) A. Vizanti—Veniamin Costachi pag. 65—66—

Nota —semnificativă este proclamarea spatariului Sturza către „toți neamul torii și locuitorii Moldoveni” din ținutul Neamțului, unde între altele cetim următoarele :

„Eu sunt unul din fiii patriei și frate al vostru ; mie'mi a fost încredințată orărmuirea acestui ținut și dreptățile voastre mi se pare că le-am înșăplinit cu simțire creștinească și patrioticească.—Cu aceste simțiri veți înșălesc și acum și prin glasul celor întâi patrioți ai noștri ve chemăm la datoriile voastre : înarmați brațul vostru de la cel mai mic începînd și veți fi căpitenia voastră Toate cele-l-alte ținuturi vor fi și înșăplinit înaintea noastră, căci cu noi este într'o unire toată țara noastră, rădăcinărei reilor eteristi ; să nu fim noi cei mai de pe urmă Eu sunt gata și ve aștept ; drumul ne va fi drept, spre orașul Iași. De la voi spănzură, iubiților frați, înăntuirea voastră”—M. Dragășanu, Istoria Moldovei pe 500 ani pg. 65. vol. II. Iași 1857.

Gheorghe Asachi se duse și el cu familia în Basarabia; școalele se închise, ori-ce activitate intelectuală înveștă, profesorii se împrăstieră, numai singur V. Fabian rămăsese în Iași, carele ajungând în o stare foarte strâmtorată și lipsită, scrisese lui Asachi ce să facă?

Dam aci răspunsul lui Asachi, spre a vede ori cine sublimele sentimente a lui Gh. Asachi, credința și devotamentul său pentru tămăduirea ranelor materiale, morale și intelectuale a poporului Român.

„Am primit scrisoarea D-tale și am înțeles care sunt împrejurările ce te silesc ca să părăsești Moldova. Eu însă, ca unul ce m'am hotărât ca toată viața mea să o afrosesc pentru luminarea ei și binele compatrioților mei, am să mă întorc îndată după alinarea acestei furtuni, să bătuește Moldova și socot că voi avea mare trebuință de unul ca D-ta, ba încă și mai mult, pentru ca să pot mijloci a se întocmi în patria mea, niște școle publice de care națiunea noastră are atâta nevoie, cât nu e cu putință de a ț-o pute spune acum; drept aceea te poftesc să mă răbzi. D-ta știi ce vra se zică a rabda și că mântuitorii numai prin rabdare a luminat lumea! Moldova are trebuință de mulți care să rabde, căci la un milion de prunci, trebuiesc mulți părinți! și iarăși știu ce vra se zică a inbi omenirea, și că nimeni o iubeste mai mult de cât acela ce-și afrosește viața sa pentru binele ei. Remăi deci, remăi D-le Fabian, și dacă împrejurările ți vor covârși de tot răbdarea, atunci scriemi să să-ți înlesnesc mijloacele de a veni la mine și după demolirea furtunei, să ne întoarcem amândoi.

Ad-o, nu uita că avem o patrie și o națiune.”⁽¹⁾

(1) Gh. Misail—Bulet. Inst. Publice pag. 190 Luna Noemvrie 1865 București

Răscoala grecilor sfărmată de armele turcești, Porta Otomană recunoscă greșala făcută cu numirea domnilor Fanarioți, recunoscă justețea drepturilor Românilor, și renunță de a mai trimete Domni pe aventurierii din fuburgurile Stambulului, și redără țărilor Române în răși vechiul drept strămoșesc de a-și alege singure Domnitorul lor.

Ast-fel se alese și se confirmă atuncea Domn Moldovei pe Ioan Sturza, care fusese trimes de țară, la Constantinopole spre a susține drepturile țerei, dimpreună cu mai mulți boeri ¹⁾.

• Acest eveniment, zice Dl. A. Vizanti, însenină atmosfera întregii țeri, și electriză lumea de bucurie. — Odată cu revinirea la domnia pămînteană, speranțele cele mai frumoase luară un mare sbor, și toți vedeau viitorul țerei sub colorurile cele mai strălucite și mai îmbucurătoare. ²⁾

Toate inimile, toată suflarea românească, tresări de bucurie la auzirea acestui mare eveniment: *Domnia pămînteană*. Cu toții să adunară, și cei ce erau duși din țară, spre a aduce rugi de mulțemire lui D-zeu și omagii Domnului pămîntean.

Iată scrisoarea Mitropolitului Veniamin la auzirea acestei vești:

„1822 Iulie 12.—Astă-zî s'a făcut și nouă cunoscut mila D-zeească: Că după furtuna cea primejditoare, de 16 luni mai bine, s'a descoperit înseninarea, și ca (11)

¹⁾ Spre ștința posterității dăm aci numele boerilor ce au fost la Constantinopole pentru a revandica domnia pămînteană la 1821.

Din Moldova: Ioniță Sandu Sturza Logofat, George Cuza Vornic, Ionel Râșcanu Vornic, și Hatmanul Costachi Cerchez.—

Din Muntenia: Banul Grigore Ghica, Banul Bărbureanu Văcărescu, Vornicul Neculai Goleescu, Spatarul Scarlat Mihailescu, Clucerii Mihaila Filipescu, Cluceriu Filip și Căminariu Iancu Cocorescu.—M. Drăghici, *Istoria Moldovei*, Vol. II. pag. 137—139, Iași 1857.

²⁾ A. Vizanti—Veniamin Costachi pag. 68.

Angel vestitor de bucurie, a venit și nouă carte din
una a lunei curgătoare, cu vestirea de rânduirea D-lui
Moldovei, prea bine cinstitorul de D zeu înălțat Ioan
Moldu Sturza Voevod, dintre boerii patriei noastre,
înviindu-se și acest pronomion al ei, care mai de două
veacuri era perdută.

Iar Beldiman plin de entusiasm exclamă :

„Ce noroc, ce fericire, întâmplarea a adus,
Căci de un veac și mai bine, de când Domul Moldoveni nu-s
Nu putea se creada nimeni, nu se putea dumeri. . . .
Striga: de acum Moldova credem că va înflori.
A lipsit tirănia țerei, domnii greci s'au radicat
Prada bănăritului țerei, de la sine-și a picat.

.
Un domn Moldovan, ca grecul, nu poate fi nesețios.
Căci va căuta mai bine la al Patriei folos
Intru fericirea țerei, cred pe a sa că a afla.
Căci un fiu pe a sa mamă nu poate a împila.
Eată veacul cel de aur, vai mie au înflorit,
Mult ai suferit Moldovo, dar de acum te-ai răcorit!
Cea mai multă fericire, se văd un fiu al tău domu,
Plin de râvnă se te ajute și treaz fiind și'n somn.
Ce dorește se te ducă în starea ce n'ai gândit,
Nu-s mai mult lupii acia ce rampând te-au prăpădit.
Noul domn, fiul acesta, ce'n sinul tău au crescut,
Nu-l de acei ce în pufuri și desmerdări s'au născut,
El știe ce-î sărăcia, necazul celui lipsit,
Căci lipsa și prigonirea, îndestul 'l-au pedepsit.
Cei săraci și cei nemernici, la el vor afla liman.
El s'a grăta părinte ori și cu seriman.
Pe saraci să-l ocrotească, în cât se dă va cerca.
Nu-l din streinii aceia ce cată a desbraca.“)

Nemuritorul Gheorghe Asachi, asemenea a compus o
odă de gratulațiune către Moldoveni și către noul Domn
pământean.

Iată cum 'și exprimă Asachi această mare bucurie

Cătră Moldoveni

1822

ODA

Viers înalt de bucurie să răsunе împrejur,
 Astă-zi gemetul Mo'dovii în armonii se prefăce,
 Astă-zi soarta îmblânzită ne aduce bun ogur,
 Și din clime seninoase se întoarnă lină pace,
 Se întoarnă sînte drituri ce's odoare unul neam,
 Spre a cărora izbândă de mult rugă noi înălțam.

Pentru-a noastră fără de lege pe cetăți și pe câmpul,
 Din a tunetului sferă cu 'nfocată aspră mână,
 Segeat'a morții inger, mil de fulgere și mil,
 Ce pre creștetele mândre sfărâmatău în țarină,
 Intr'a tăta că urgia și vapaia nu au stăns,
 Calde riuri de crunt singe s'un amar noian de plâns.

Însă domnul prea puternic ce pre omul păcătos,
 Pentru lucrul cel nevrednic și urmări viclene ceartă,
 Îmblânzitus'a acumă și părintele duios,
 Spre a noastră vindecare; ne lovește și ne iartă,
 Dar la cuget și privire ne-au lasat un vecnic semn,
 De'nfrânare pentru răle și spre dreptul de îndemn.

Ca nemernic călătăriul sbuciumat de-a mării val,
 Când în noaptea 'ntunecoasă nici o stea în cer nu vede,
 Dacă aproape de peire, d'ntâmplare, efi'un mal,
 Cu mîni ambe îl apucă ș'abea știe însuși crede,
 Dar saltând pe el din undă care moartea 'l gătea,
 Domnului aduce laudă că Patrie 'și va videa.

O puternică furtună pe Moldova au fost împins,
 Să plutească pe o mare de primejdii presurată,
 Și poporul fără cărmă de mil tunete atins,
 Aștepta a sa sfărîmare și peire înfricoșată.
 Obosăte stihii astă-zi merg și sună mai încet,
 Vîntul stă, s'alină marea, de port ne-am apropiet.

Ni s'arată la vedere un frumos liman vecin,
 Prințiosul zefir suflă și lucește senine stele,
 Iacă cursul cela este de miștânci încă plin.
 Și trizvie cere dreaptă cu'ndoite opintele
 Căci o luntre struncinată ce-aș scapat din Ocean,
 Dacă uita privighere va peri și în liman.

Fericiți strămoșii noștri prin păzirea cestei legi,
 Spre a patriei scutire nu cruța jertfirii nief singe,
 Și în volbura turbată stătea pururea întregi,
 Ca o stâncă'n miezul mării ce sumește ape 'nfrânge,
 Ori de Triumfuri să fie a Moldovei pământ,
 Viu izvor într-o vechime iar acum uitat mormint?

Pe Moldova, când ferice era 'n pace și'n război.
 Schiți, Panoni, Sarmați și Asia n'au putut de loc să sfarme
 Prin a ei virtute gustă'nemurire între noi:
 Înțeleptul Alexandru, Ștefan fulger într-o armă
 Dar pe a timpurilor aripi fericiți și slave fug,
 Tu Moldovo ne'nvinsă puind patimele'n jug.

Patrioți! veniți cu toții lângă tronul cel dorit,
 Să'nchierăm spre-a lui tărie jurăminturile sfinte!
 După un curs de ani o sută, ziua cea aș venit,
 Într-o care fiul patriei fi-va Domnu ș'al ei părinte,
 Patria maică 'n a ei floare a fost noua ajutori,
 Fericiți de fii când asta-zi, vor fi ei cunoscători.

Auritele palaturii, mândre turnuri până la zori
 Ș'a strămoșilor mărire din surpări vor să răsără,
 Necurmat va să reverse a virtuților izvor:
 Înflorire, fericire și repaos peste țară,
 Când ne-a fi temei și cărmă sub un Domn, Înțelept:
 Legea, Patria, unirea și un cuget bun și drept."

Dr. Vasile Fabian făcu în limba latină atunci următoarea aluziune la oda lui Gheorghe Asachi, ca prin ea să-l facă cunoscut Europei literate, timpul în carele Moldova după 111 ani, își redobândi iarăși Domn național, Român din sinul său.

Attusio ad odam occasione restitutæ indigenis Moldaviae,

Principibus coronæ, ac solemnitatis qua serenissimus Princeps patriæ filius Ioannes Sturđia sedem principatus ascendit; Genti Moldavæ per clarissimum D. Georgium Asaci mense Octobris 1822, dicatam:

„Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes (virg)
 „Pulchrior ergo tuo tandem redivi a sepulcro
 »Nasceris, et lacrymas Moldavia fatis
 »In nova post longas permutas gaudia luctus etc.»

V.

Gheorghe Asachi agent la Viena

Descoperirea documentelor averilor sc lelor de la Trei-Ierarhi
 1822—1827.

Centru de gravitate ¹⁾ a politice i în aceste timpuri era la Viena, după pacea de la 1815  i după  n şghetarea *S n tei Alian  *; aci Moldova trebuia să aibă un reprezentant.—Barbatul cel cu mai multe cuno tin e în aceste timpuri  i cu o erudi ie distinsă era Gheorghe Asachi.  n tr nsul   i pune toate speran ele Domnul   rei, Ioan Sturza,  i a a Gheorghe Asachi este trimis agent la Viena, cel  nt i , care av  onoarea  i greaua sarcină de a fi reprezentant a   rei la Viena, în acest *cuib al Vulpei*.

Aicea Gheorghe Asachi, de la 1822 p na la 1827 a reprezentat  ara, interesele  i drepturile ei cu toată demnitatea.

 n timpul c t Asachi a fost agent la Viena, a vizitat  i cercetat mai multe biblioteci din Viena  i Gali ia,  i a făcut una din descoperirile cele mai pre ioase pen-

¹⁾ M. Dr ggici. Ibidem p. 164.

în averea scoalelor române. El a astat în bibliotecile din Galiția, hrisoavele, cu care Domnul Vasile Lupu înzestrează scoalele cu zidirile de la monastirea Trei-lerarhi din Iași și cu trei moși: Tămăchenii, Agiude-nu și Radichenii din județul Roman.—Aceste hrisoave fusese duse în Polonia cu archiva țerei, de către mitropolitul Dosotei la 1687 în timpul resbelului cu Turcii al lui Ioan Sobieschi, regele Polonilor. Aceste documente după moartea mitropolitului Dosotei, rămăsese în mână și proprietatea particularilor din Polonia. Gheorghe Asachi, plăti scump aceste hrisoave și le cumpără. Prin ele să constata că zidirile din monastirea Trei-lerarhi și averile acelei monastiri nu sunt a călugărilor greci, ci ale scoalelor și că prin urmare greșii cu nedreptul le stăpînesc ¹⁾.

De și să căpătase domnia pămînteană, însă din cauza că averea scoalelor, toată era usurpată de greci, așa că lipsiau mijloacele bănești pentru re'nceperea scoalelor intrerupte la 1821, din aceste cauze scoalele nu să deschise până la 1828 când Asachi s'a întors de la Viena.

VI.

Redeschiderea scoalelor nationale și activitatea lui Asachi.

1827—1869.

La 1827 Gheorghe Asachi, întorcându-se în țară de la Viena, a înfățișat Domnului, prin un memuar, documentele descoperite în Polonia, cerînd ca casele din Trei-lerarhi și averile să se întoarcă la prima lor

¹⁾ Notă biografică a lui Gh. Asachi p. 13.—Ibidem.

²⁾ Chestia învățeturei publice p. 13.—Ibidem.

destinație, ca așa să se poată deschide și începe scoalele române.

Domnitorul Ioan Sturza prin actul său din 4 Aprilie 1828, întoarnă în a lor destinație edificiile din cuprinsul monastirei Trei-Ierarhi, pentru deschiderea scoalelor române, iar pe referendariul scoalelor, Gheorghe Asachi, îl însărcinează să pornească proces grecilor călugări din Trei-Ierarhi pentru revandicarea drepturilor scoalelor asupra moșilor ce le stăpâneau cu nedreptal.

Gheorghe Asachi intentează proces grecilor. Din cauza intrigilor și a rău-voitorilor binelui obștesc, procesul durează 18 ani.—La 10 Iunie 1839, Asachi reușește a aduce procesul înaintea *Divanului Domnesc*, cu care ocazie Asachi a ținut cea întâi pleduare a acestei cauze sante, înaintea Divanului și a unui public foarte numeros—Însă din cauza unelurilor grecești, sentința eși de favorabilă; totuși ea n'a putut căpăta aprobarea Domnească, din cauză că președintele Curții, lealul Constantin Balș a fost contra.

Gheorghe Asachi n'a pierdut speranța; el are convingerea că dreptatea cauzei, dreptatea scoalelor și a binelui obștesc, trebuie să triumfe odată.

Gheorghe Asachi spre a paraliza uneltirile călugărilor greci, spre a alarma și deștepta opiniunea publică, face un memoriu asupra afacerii și îl împrășteie în public, în mii de exemplare, supunându-l tot-odată, singur de adreptul adunării generale a țerei.—Adunarea cunoscând dreptatea cauzei și neputând să se opună curențului opiniunei publice, a făcut un raport către Domn cerând revizuirea sentinței.

I. NEGRE.

(Va urma)

SCRISOAREA D-lui N. VOINOV.

Focșani, 1882 Maiu 5.

Onorabilei Redacțiuni a Revistei „*Asachi*”.

Felicitiez întrarea acestei revistei în al II-le an. Pe lângă marele folos ce aduce ea Societății Române pe terenul literar. Ea are *Marele merit* a perpetua numele demuritorului Asachi, *Dascalul* Marei pleade de oameni remarcabili în toate ramurile, ce *Moldova* a dat Patriei Comune, *România*. Lui Țara câtă ai fi recunoscătoare dacă are a se glorifica cu atâta oameni *Distinși*.

Meritul D-voastre *asemine e mare* că ați scos în *relief*, dacă pot zice așa, această mare figură a *Moldovei* care se cheamă *Gheorghe Asachi*, figură de acăruiă protecțiune, și învățătură personală m'am bucurat în *junta* mea și de la care mult am profitat.

Se sperăm că în curând lașul, centrul activității sale va posseda statua Sa. A venera pe învățetorii sei e o *obovada* de *Cultură*, deci Românii probează că a *în-put* a se cultiva

„*Gheorghe Asachi*” și „*Eliad Radulesca*” sunt *ade-urati* dascali ai Românismului în România, ei fie *in-put* naștra, lor să le fie memoria Eternă.

Încă o dată, onoare voue iubiți membri a societății *Asachi*, — pașiți nainte cu perseverența, car Eu urez *Revistei Asachi* ani mulți, și sămânța ei să cadă în *pământ* roditor.

Trimet 20 fr. abonamentul meu pe anul expirat și *terminator*. Și ve rog primiți o strângere de mână frățască.

N. Voinov.

Bibliografie.— Dl. Lascar Stavri, Directorul imprime-rii Județului, a scos de sub tipariu, o carte de rugăciuni.

Această carte cuprinde tot felul de rugăciuni, trebu-itoare fie-cărui creștin, atât rugăciunile zilnice, cât și alte rugăciuni necesare la felurite împregiurări și oca-zi. Formatul cărței, eleganța tipariului, hartiă, legatul și alegerea rugăciunilor, nu lasă nimica de dorit. A-

ceastă carte este în tocmai cărților ce ar trebui să aibă fie-care creștin când merge la biserică.

Recomandăm această carte tuturor.—Ea să afle la Dl. Lascar Stavri, în Piatra, pe minimul preț de 3 fr. în raport cu formatul și eleganța sa.

O recomandăm asemenea D-lor primari și comitetelor permanente, spre a o distribui ca premii școlarilor de toate clasele, ca una ce este cea mai necesară fiecărui creștin, spre a o avea ca tovarășul cel mai intim și credincios pentru toată viața sa.

Cu astă ocazie, aducem și mulțemirile noastre D-lui Stavri, pentru exemplarul donat bibliotecii societății noastre.

* *

Portretul lui Gb. Asachi. Dl. V. A. Urechia a oferit societății noastre un mare, frumos și esact portret al lui Gh. Asachi, patronul societății noastre.

Comitetul societății, atât din partea sa cât și din partea tuturor membrilor, aduce cele mai devotate și călduroase mulțemiri D-lui V. A. Urechia, pentru această prețioasă donațiune.

* *

Donație.—Veteranul și laboriosul nostru editor, autor, publicist și tipograf, Dl. Theodor Codrescu, a oferit diverse cărți, în număr de 100 exemplare, pentru biblioteca societății „Asachi.”

Comitetul societății exprimă viile sale mulțumiri și recunoștinți, D-lui Th. Codrescu, pentru astă donație atât de utilă societății.

* *

Spre știință.—Facem cunoscut abonaților și lectorilor noștri, că, corespondent pentru București, societatea „Asachi” are pe Dl. Nicu N. Vicol student la facultatea de medicină, și membru societății noastre.